

אדר התשע"ה

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מי הוא ה"גיבור" של המגילה

למגילת אסתר (על פי שיעור של הרב יונתן גרוסמן)

אֱלֹהֵיכֶם כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנַחֵם עַל הָרָעָה. מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנַחֵם וְהַשְׂאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה מִנְחָה וְנִסְדָּךְ לַה' אֱלֹהֵיכֶם"

9. ישעיה נ"ח ה:

"הֲכִזָּה יִהְיֶה צוּם אֲבַחְרֶהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הַלֶּכֶף כְּאֲגָמָן רֹאשׁוֹ וְשָׁק וְאֶפֶר יִצִּיעַ הַלְזָה תִּקְרָא צוּם וְיוֹם רָצוֹן לַה'"

10. אסתר ז' ו-ח:

"וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמְלָכָה... הָגַם לִכְבוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי בְּבֵית"

11. הדיאלוג בין מרדכי ואסתר:

א. ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל.

ב. ותקרא אסתר להתד... ויצא התד אל מרדכי... להראות את אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה.

ג. ויבוא התד ויגד לאסתר את דברי מרדכי. ותאמר אסתר להתד ותצוהו אל מרדכי... ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום.

ד. ויגידו למרדכי את דברי אסתר.

ה. ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר... רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר... ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות.

ו. ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי: לך פנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן וכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי.

ז. ויגידו למרדכי את דברי אסתר"

1. אסתר ד' א:

"ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה"

2. בראשית כ"ז לד:

"כִּשְׁמַע עֲשׂוֹ אֶת דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צְעָקָה גְדֹלָה וּמְרָה עַד מָאֵד"

3. מדרש פנים אחרים, נוסח ב', פר' ד':

"ויזעק זעקה גדולה ומרה" - אותו שעה נתן אפר על ראשו והלך לשער פלטרין של מלך וחזר בו כי אין לבוא אל שער המלך וגו'. וכי הדיוט היה מרדכי שהיה צווח? וכי אין הקדוש ברוך הוא שומע לחישות אלא צווחות?! חנה הרהרה בלבה ושמע הקב"ה את לחישתה שכן הוא אומר 'וחנה היא מדברת על לבה וגו', ומה כתיב שם: 'ואלהי ישראל יתן את שאלתך'. אלא היה מרדכי צווח ואמר יצחק אבי מה עשית לי, הצווחה שצווח עשו לפניך שמעת קולו וברכת אותו והרי אנו מכורין להריגת חרב, לכך נאמר 'ויזעק זעקה גדולה ומרה'"

4. אסתר ד' ב:

"כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק"

5. אסתר ד' ד:

"להלביש את מרדכי"

6. אסתר ד' ג:

"ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים"

7. אסתר ד' ז:

"וּתְבוֹאִינָה [קרי: וּתְבוֹאִנָּה] נְעוּרוֹת אֶסְתֵּר וְסֻרְיָסְיָה וַיִּגִּידוּ לָהּ-- "וּתְתַחַלַּח הַמְּלָכָה מֵאֵד"-- "וּתְשַׁלַּח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְכִּי וְלְהַסִּיר שָׁקוֹ מֵעָלָיו".

8. יואל ב' יב-יד:

"וְגַם עֲתָה נֹאֵם ה' שְׁבוּ עַדִּי בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְצוּם וּבְכִי וּבְמִסְפָּד. וְקָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגָדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֵל ה'

12. אסתר ד', יא:

"כל עבדי המלך ועם מדינות המלך ידעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך... אחת דתו להמית"

13. אסתר ד' ה:

"מסריסי המלך אשר העמיד לפניך"

14. הרב יונתן גרוסמן:

היעלמות התך משלב זה של השיחה מבטאת את היעלמות נורמות הארמון הפרסי. הסריס של המלך אינו יכול להוות מתווך בין שני הגיבורים כשאלו נכנסו לשיח יהודי פנימי. על דרך המליצה ניתן לומר, שהמוטיבים שעלו בשיחה זו אינם יכולים להיתרגם לפרסית! התך לא יבין זאת, ועל כן דברי הגיבורים נשמעים כביכול, מפי מרדכי לאוזני אסתר ומפי אסתר לאוזני מרדכי באופן בלתי אמצעי.

פרק ד' הוא 'פרק התשובה' של אסתר. בתחילתו חשנו כי המגילה רומזת לביקורת על אסתר בהיטמעותה בנורמות הארמון, ובסופו מתגלה 'הדסה' שבמלכה אסתר, זהותה היהודית, תוך ביטוי מסירות נפש למען העם כולו, פורצת בתמונה זו, ובסוף תמונה זו עת אסתר תגזור צום על עמה, יהיה זה צום עם כיסוי פנימי עמוק, יהיה זה צום שיעיד על שינוי הלב ולא רק על שינוי הבגד!

15. אסתר ב ה-ו:

"איש יהודי הנה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל"

16. אסתר ב' ז-ח:

"ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת. ויהי בהשמע דבר המלך ודתו... ותלקח אסתר אל בית המלך"

17. אסתר ב' טו-טז:

"ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך... ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש"

18. אסתר ב', י:

"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד"

19. אסתר ב', טו:

"ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דד מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר"

20. אסתר ב', יא:

"ומרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר"

21. אסתר ב' כ:

"ואת מאמר מרדכי עשה כאשר היתה באמנה אתו"

22. אסתר ב' כב:

"ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי"

23. אסתר ד' א-ב:

"ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק וזעקה גדלה ומרה. ויבוא עד לפני שער המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק"

24. אסתר ד' ח:

"ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה"

25. אסתר ב' י:

"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד"

26. אסתר ב' כ:

"אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי"

27. אסתר ד' יז:

"ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר"

28. אסתר ח' ג:

"ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים"

29. אסתר ח' א-ב:

"ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודיים [קרי: היהודים] ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה. ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן"

30. אסתר ח' ז-ח:

"ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי... ואתם כתבו על היהודים פטוב בעיניכם"

31. אסתר ח' ט-י:

"ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד פוש שבע ועשרים ומאה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל היהודים ככתבם וכלשונם. ויכתב בשם המלך אחשורוש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים בידי הרצים בסוסים רכבי הרקש האחשדרפנים בני הרמכים"

32. אסתר ט', ד:

"גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול"

אלא ללגלג, דרך סאטירה חריפה, על ימרת המלכות של
בשר ודם

33. אסתר ט' י"ב:

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה הֲרוּגוּ
הַיְהוּדִים וְאַבְדוּ חַמֵּשׁ מְאוֹת אִישׁ וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמֶן
בְּשָׂר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ מִה עָשׂוּ וּמִה שְׂאַלְתֶּךְ וַיִּנְתֶּן לָהּ וּמִה
בְּקִשְׁתֶּךָ עוֹד וְתַעֲשִׂי"

34. אסתר ט' י"ג:

"וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנְתֶּן גַּם מִיָּד לַיהוּדִים
אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁוֹן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמֶן יִתְּלוּ
עַל הָעֵץ"

35. אסתר ט' כ:

"וַיִּכְתֹּב מְרַדְּכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל
הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ הַקְּרוּבִים
וְהַרְחֻקִּים"

36. אסתר ט' כ"ט-ל"ב:

"וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמְרַדְּכִי הַיְהוּדִי...
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֶל שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה
מְדִינָה מַלְכוּת אַחֲשֵׁרוּשׁ דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת. לְקִים אֵת
יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קִים עֲלֵיהֶם מְרַדְּכִי
הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִימוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זְרַעֲם
דְּבָרֵי הַצַּמּוֹת וְזַעַקְתֶּם. וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קִים דְּבָרֵי הַפְּרִים
הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר"

37. אסתר ט' ל"ב:

"וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קִים דְּבָרֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר"

38. אסתר י' ב-ג:

"וְכָל מַעֲשֵׂה תְּקִפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרִשְׁתֵּי גְדֻלַּת מְרַדְּכִי אֲשֶׁר
גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ... כִּי מְרַדְּכִי הַיְהוּדִי מִשְׁנָה לַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
וְגָדוֹל לַיְהוּדִים וְרָצוּי לְרַב אַחֲיוֹ דָּרַשׁ טוֹב לַעֲמוֹ וְדָבַר
שְׁלוֹם לְכָל זְרַעוֹ"

39. אסתר ב' ז:

"לְקַח מְרַדְּכִי לוֹ לְבַת"

40. מגילה ט"ו ע"א:

"כַּאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי מִבֵּית אֲבָא כֵּן אֲבָד מִמֶּךָ"

41. מגילה י"ג ע"א:

"אֵל תְּקִרִי לְבַת אֵלָא לְבֵית"

42. אסתר י' ב:

"וְכָל מַעֲשֵׂה תְּקִפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרִשְׁתֵּי גְדֻלַּת מְרַדְּכִי אֲשֶׁר
גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס"

43. פרופ דוד הנשקה:

נושאה האמיתי של מגילת אסתר אינו כלל המאבק בין
המן למרדכי; מאבק זה אינו אלא מקרה מבחן,
שבאמצעותו מצייר בעל המגילה את אופייה של מלכות
אחשורוש, היינו מלכותו של בשר ודם. המלך, בתור
שכזה, הוא הוא נושאה האמיתי של המגילה, שלא באה